

2. Офіційний сайт Сумської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://state-gov.sumy.ua>.
3. Єрмакова О. А. Методика оцінки ефективності кластерів як каталізаторів експортного потенціалу регіону / О. А. Єрмакова // Економіст: наук. журнал. – 2009. – №10. – С. 35-38.
4. Статистичний щорічник Сумської області. Головне управління статистики у Сумській області. За редакцією Л.І. Олехнович. Вих. № 02.01-08-77 від 15.08.2014 р. – 2013. – 570с.
5. Афанасьєв К.М. Економіко-математичне моделювання експортного потенціалу підприємства: Автореф. дис... к-та ек. наук: 08.03.02 / Афанасьєв К.М. // Київськ. держ. ек. унів. – К., 1996. – 23 с.
6. О. А. Кириченко, К. Г. Ваганов. Сучасна система управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. // Механізм регулювання економіки, 2008, № 1. – с. 115-126.
7. Лисовая Л.А. Экспортный потенциал региона и эффективное его использование: X международная научно-производственная конференция [«Проблемы сельскохозяйственного производства на современном этапе и пути их решения»], (Белгород, 2006). – Белгород: Издательство Белгородской ГСХА, 2006. – с. 140.

Дашутина Л. ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО РЕАЛИЗАЦИИ НА МИРОВОМ РЫНКЕ.

В статье исследовано состояние и тенденции развития экспортного потенциала Сумской области в условиях усиления внешней и внутренней нестабильности. На основе использования показателя ВРП проведена экономическая оценка экспортного потенциала региона.

Ключевые слова: экспорт, валовой региональный продукт, экспортный потенциал, мировое хозяйство, внешнеэкономическая деятельность.

Dashutina L. EXPORT POTENTIAL OF SUMY REGION AND THE POSSIBILITY OF ITS REALIZATION IN THE WORLD MARKET.

Condition and tendencies of development of Sumy region export potential in the context of increasing of external and internal instability are investigated in the article. The comparative characteristics on the basis of the increase rate index (decrease) volume of goods export of Sumy region with region which belong to the same typology are carry out in the article. On the basis of the use of the gross domestic product index are carried out economic assessment of the export potential of the region. Dependence of the gross regional product of the region imports and exports constructed. The density of connection between the value of the region's gross regional product and volume of export-import potential use are identified.

Keywords: exports, gross regional product, export potential, world economy, foreign trade.

Дата надходження до редакції: 10.05.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК 339.9(477)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ ТНК ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

О. О. Коць, к.е.н., доцент

І. Ю. Негрій

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті розглядаються питання впливу діяльності ТНК на світову економіку загалом та національну економіку зокрема. Детально охарактеризовано сучасні реалії діяльності ТНК та можливі наслідки їхнього впливу на економіку. Особливу увагу зосереджено на фактичному стані діяльності українських ТНК та на перспективах їхнього розвитку з позицій позитивного впливу на національну економіку.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, розвиток, світова економіка, національна економіка, Україна, інтернаціоналізація.

Постановка проблеми. Україна не може залишатися осторонь процесів інтернаціоналізації, що є актуальними для сучасної світової економіки. Наша країна прагне стати гідним членом світової спільноти й потребує використання економічного потенціалу. Феноменом світової економіки, що може допомогти або нашкодити Україні є транснаціональні корпорації (ТНК). Тому варто з'ясувати:

- теперішній стан ТНК в Україні;
- наслідки від діяльності ТНК і їхній вплив

на економіку;

- можливий потенціал України в даній сфері.

Аналіз актуальних досліджень. Серед науковців все частішими стають дослідження питань сутності ТНК та їхнього впливу на розвиток економіки окремих держав. Зокрема І. О. Ночвіна досліджує вплив ТНК на національну економіку України й основний акцент робить на проблемах, що не дають входити на український ринок новим ТНК [5]. М.Е. Прохорова та Ю. О. Осика в своїй роботі розглядають шляхи залучення нових ТНК

в Україну [10]. В. М. Кочетков та О. О. Мусієнко досліджують складні взаємозв'язки між ТНК та державою на прикладі України [4]. В. Н. Підгірна й А. В. Ватаман розробляють методику оцінювання ризику транснаціоналізації для приймаючої країни, зокрема України [9].

Проте єдиної думки про вплив ТНК на економіку України не виявлено. Тому вважаємо за доцільне у статті більш детально зосередити увагу на цих питаннях.

Цілі статті. Основною метою написання статті є теоретичне визначення поняття «ТНК», виявлення впливу ТНК на економіку України, до-

слідити перспективи розвитку ТНК в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасних тенденцій до глобалізації економічних систем, ключовими гравцями світової економіки стали транснаціональні корпорації (ТНК). Специфікою діяльності ТНК є те, що для них не існує кордонів, що свідчить про їхній вплив як на національні економіки держав, де вони здійснюють свою діяльність, так і на світову економіку в цілому.

Проблемним залишається питання єдиного визначення поняття «ТНК». Найбільш поширені трактування досліджуваної економічної категорії наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1

Ключові визначення категорії «ТНК»

Джерело	Визначення
Конвенція про транснаціональні корпорації [3]	Стаття 2 визначає ТНК, як юридичну особу (сукупність юридичних осіб): - яка має у власності, господарському віданні або оперативному управлінні відокремлене майно на територіях двох і більше сторін; - утворену юридичними особами двох і більше сторін; - зареєстровану, як корпорація відповідно до цієї Конвенції.
UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі і розвитку) [7]	ТНК – це підприємство, що поєднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в 2-х і більше країнах, що здійснює проведення пов'язаної політики і загальної стратегії через один або більше центрів прийняття рішень
Організація економічного співробітництва і розвитку [8]	ТНК – це компанії приватної, державної або змішаної форм власності, що знаходяться в різних країнах. При цьому одна або більше з цих компаній може здійснювати значний вплив на діяльність інших, особливо в сфері обміну знаннями і ресурсами

Джерело: систематизовано авторами

Найбільш повним і точним є визначення ТНК, наведене в Конвенції про транснаціональні корпорації, яка була підписана в 1998 р. країнами-учасниками СНД [3]. Таке визначення є також найбільш практичним у застосуванні з точки зору українського законодавства, проте на сьогоднішній день такої категорії у ньому не зустрічається. Однією з важливих проблем українського виміру ТНК залишається відсутність законодавчо закріпленого терміну в Господарському кодексі України, який встановлює в Україні правові основи господарювання [2].

За даними UNCTAD на кінець 2013 р. ТНК контролювали 50% світового промислового виробництва, близько 2/3 світової торгівлі і понад 80% патентів і ліцензій на нову техніку [7]. Крім того, якщо звернути увагу на найбільш поширені види діяльності, де створюються і функціонують ТНК, то це є переробна промисловість (60%), сфера послуг (37%), сільське господарство та добувна промисловість (3%) [7].

Ключові показники діяльності ТНК за підсумками 2013 р. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Ключові показники діяльності ТНК за підсумками 2013 р.

Показники.	Значення показників	Приріст показників у порівнянні з 2012 р.
Кількість працівників ТНК	71 млн. ос.	+ 5%
Вартість продаж ТНК	35 трлн. дол.	+ 9%
Створена додаткова вартість	7 трлн. дол. (10% світового ВВП)	+ 6%
Вартість активів ТНК	97 трлн. дол.	+ 8%
Обсяг експорту	8 трлн. дол.	+ 3%

Джерело: складено авторами за даними [1].

За даними табл. 2 бачимо, що у 2013 р. відбувалося зростання ключових показників діяльності ТНК. За допомогою показників створення ТНК світового ВВП (10%) й вартості активів таких корпорацій можемо зробити висновок про їхній вагомий вплив на розвиток світової економіки. За прогнозами фахівців очікується і подальше зростання показників, наведених в табл. 2, що свідчить про зростаючу роль ТНК в економіці і про зростання їхнього впливу і на національну економіку, і на світову економіку.

На сьогоднішній день в Україні працює не-

значна кількість ТНК. Проте їхня діяльність може мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток української економіки. З однієї сторони, ТНК сприяють зближенню країн, розмиванню економічних кордонів, обміну технологіями, створюють велику кількість робочих місць, тобто сприяють економічному росту країн.

А з іншої сторони, діяльність ТНК може і негативно впливати на розвиток економіки. Це має місце тоді, коли ТНК працюють на ринку певної країни (у даному випадку маємо на увазі ринок України) виключно з метою отримання спе-

кулятивного прибутку (надприбутку) з використанням ресурсів цієї країни. Така ситуація найчастіше є характерною для нафтогазових ТНК. Крім того, діяльність ТНК має негативний вплив на розвиток малого й середнього бізнесу, адже порівняно з ТНК такі підприємства стають неконкурентоспроможними.

Проаналізуємо привабливість України для

іноземних ТНК з точки зору видів економічної діяльності, які зумовлюють найбільшу зацікавленість їхньої діяльності на території України. В табл. 3 наведено дані про замовлення на виробництво продукції за окремими видами економічної діяльності в межах секції С «Переробна промисловість».

Таблиця 3

Обсяг нових замовлень на виробництво продукції за окремими видами економічної діяльності в межах секції С «Переробна промисловість» за 2014 р.

Вид діяльності	Обсяг нових замовлень на виробництво промислової продукції, млн. грн.	З нього обсяг іноземних замовлень	
		Млн. грн.	У % до обсягу нових замовлень за видом діяльності
Текстильне виробництво	2946,8	973,2	33,0
Виробництво одягу	2896,5	1865,6	64,4
Виробництво паперу та паперових виробів	13884,4	5158,9	37,2
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	5749,7	384,1	6,7
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	5749,7	384,1	6,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	40501,9	12617,2	31,2
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	11633,1	1664,5	14,3
Металургійне виробництво	183890,6	101704,6	55,3
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	16094	5015,8	31,2
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	5619,5	3383,6	60,2
Виробництво електричного устаткування	15244,4	6010,8	39,4
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	24590,4	12494,9	50,8
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	10223,7	5448,2	53,3
Виробництво інших транспортних засобів	25811,7	18994,6	73,6

Джерело: складено авторами за даними [6].

Найбільшим співвідношення вартісного обсягу замовлення й відповідної іноземної його частки має виробництво металургійних виробів (на 101704,6 млн. грн.), виробництво інших транспортних засобів (на 18994,6 млн. грн.), виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (на 12494,9 млн. грн.) й ви-

робництво електричного устаткування (на 6010,8 млн. грн.). Тобто для іноземних ТНК найбільш привабливими є металургія і машинобудування, яким, крім того, є стратегічними і для України з позицій розвитку національної економіки.

Перелік основних українських ТНК та коротку їхню характеристику подано в табл. 4.

Таблиця 4

Характеристика українських ТНК

Назва ТНК	Напрямок діяльності	Країни, в яких представлені інтереси України
«УкрАВТО»	Виробництво автомобілів та автозапчастин, дистрибуція та фірмовий сервіс	Польща
«Індустріальний союз Донбасу»	Металургійна промисловість, фінансові операції	Польща, Угорщина, Швейцарія
«ROSHEN»	Кондитерська продукція	Казахстан, Білорусія, країни Кавказу, США, Молдова, Ізраїль, Литва
«Інтерпайп»	Сталепрокатна промисловість, металургія, виробництво феросплавів	Білорусія, Швейцарія, Росія
«Систем Кепітал Менеджмент»	Металургія, видобуток вугілля, виробництво електроенергії, банківська справа, страхування та телекомунікації	Росія, Білорусія, Італія, Болгарія, Великобританія

Джерело: систематизовано авторами

Однією з основних причин малої кількості українських ТНК є монополізація ринку у основних секторах економіки, які мають потенціал до інтернаціоналізації. Найприбутковішими ТНК в Україні є ті, що займаються видобувною та ме-

талургійною промисловістю.

Проте існують перспективи діяльності нових українських ТНК на світовому ринку. Найбільш ймовірним є створення українських ТНК серед виробників лікєро-горілчанних виробів,

адже такі компанії, як «Nemiroff», «Союз-Віктан», «Хортиця» вже визнані на світовому рівні, активно розвиваються, здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, володіють конкурентними позиціями на світовому ринку відповідної продукції.

Ще одним з перспективних напрямів є створення українських ТНК в легкій промисловості, адже в Україні підприємства по виготовленню тканин та пошиттю одягу здебільшого працюють на давальницькій сировині виключно для закордонного замовника і перетворення їх у активних учасників світової економіки із відповідним позитивним впливом на розвиток національної економіки є актуальним на сьогодні.

За умови виходу з кризи та відновлення хімічної, авіаційної та ракетно-космічної промисловості виникне можливість щодо інтернаціоналізації і цих сфер національної економіки через створення відповідних ТНК на їхній основі.

Висновки. Зважаючи на значний вплив ТНК на розвиток економіки, можемо стверджувати, що розвиток українських ТНК матиме позитивним вплив на розвиток національної економіки. Україна

потребує організування діяльності ТНК для раціонального використання власних ресурсів та економічного потенціалу, а також з метою формування міжнародної конкурентної позиції на світовому ринку. Розвиток діяльності іноземних ТНК на території України також матиме позитивний вплив на національну економіку, адже з іноземними ТНК в країну залучаються і іноземні інвестиції, і нові технології, створюються нові робочі місця й зростає міжнародний авторитет країни.

Українські ТНК ще мало відомі світу, тому мають значні перспективи до інтернаціоналізації за умови сприятливої економічної ситуації в країні та світі. Основне завдання на сьогодні – створити сприятливі економічні умови як для розвитку українських ТНК у світі, так і для залучення іноземних ТНК в економіку України.

У подальших дослідженнях доцільно зосередити увагу на розробленні кількісних методів оцінювання впливу результатів діяльності ТНК на результати виду економічної діяльності, в якому вони присутні, та на показники діяльності окремих його учасників.

Список використаних література:

1. World Investment Report 2013 / United Nations Conference of Trade and Development. –Geneva, 24 June 2014– 23p.
2. Господарський кодекс України, №436-IV, 16.01.2003 р. (чинна редакція від 05.04.2015 р.) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Конвенція про транснаціональні корпорації. Ратифіковано із застереженнями Законом N 921-XIV (921-14) від 13.07.99 (чинна редакція від 24.06.2003 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_193
4. Кочетков В. М. Розвиток українських ТНК як фактору росту економіки країни [Електронний ресурс] / В. М. Кочетков, О. О. Мусієнко // Ефективна економіка. – 2013. - №5. - Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2001>
5. Ночвіна І. О. Особливості діяльності транснаціональних корпорацій в Україні та їх вплив на національну економіку / І. О. Ночвіна. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». – 2014. -№ 14. – С. 200-207.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>
8. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСД) [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.oecd.org/>
9. Підгірна В. Н. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток України / В. Н. Підгірна, А. В. Ватаман // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. - 2014. - Вип. 26. - С. 457-465.
10. Прохорова М. Е. Шляхи залучення потужностей транснаціональних корпорацій в економіку України / М. Е. Прохорова, Ю. О. Осика. // Економіка. Управління. Інновації. - 2012. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2012_1_43.pdf.

Коць А.А., Негрій І. Ю. ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ТНК И ИХ ВЛИЯНИЕ НА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

В статье рассматриваются вопросы влияния деятельности ТНК на мировую экономику в целом и национальную экономику в частности. Подробно охарактеризованы современные реалии деятельности ТНК и возможные последствия их воздействия на экономику. Особое внимание сосредоточено на фактическом состоянии деятельности украинских ТНК и на перспективах их развития с точки зрения положительного влияния на национальную экономику.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, развитие, мировая экономика, национальная экономика, Украина, интернационализация.

Kots O.O., Negriy I.J. PROSPECTS OF UKRAINIAN TNC'S AND THEIR IMPACT ON THE NATIONAL ECONOMY

The article deals with the impact of TNCs in the world economy in general and the national economy in particular. Detail described the modern reality of TNCs and possible consequences of their impact on the economy. Special attention is focused on the actual state of Ukrainian TNCs and the prospects of their development from the standpoint of a positive impact on the national economy.

Keywords: transnational corporations, development, the world economy, national economy, Ukraine, internationalization.

Дата надходження до редакції: 17.03.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Єранкін О.О.

УДК 338.439

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Н. В. Волченко, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню проблем продовольчої безпеки на регіональному рівні. Автором сформульовані теоретичні положення застосування індикаторів та критеріїв оцінювання продовольчої безпеки регіону, проведено аналіз поточного стану продовольчої безпеки Сумської області. В статті оцінено стан доступності продовольства в Сумській області за такими індикаторами як достатність споживання основних продуктів харчування, сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство та питома вага витрат на харчові продукти в них. В результаті визначено незбалансованість раціону харчування та незадовільний стан економічної доступності продовольства.

Ключові слова: продовольча безпека, індикатор, раціональна норма споживання, економічна доступність продовольства, сукупні витрат на харчування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року відзначає особливу роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни, що обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю України зайняти вагоме місце на міжнародному продовольчому ринку [5]. Поряд із цим не можна ігнорувати важливість аграрного сектору економіки країни для забезпечення продовольчої безпеки, адже, саме продовольча безпека сформує достатню базу для розвитку суспільства, яке навзаєм прикладе максимум зусиль для розвитку сільськогосподарського виробництва. Доступ до достатньої кількості безпечних та поживних продуктів харчування з метою задоволення своїх потреб та вподобань у їжі, щоб вести активний та здоровий спосіб життя повинен бути забезпечений як на рівні окремих індивідів, так і – регіонів, чи держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати досліджень з питання проблеми продовольчої безпеки представлені у працях багатьох економістів, зокрема Ю. Д. Білика, О. Г. Білоруса, Б. М. Данилишина, В. Д. Малигіної, Р. П. Мудрака, Я. Ю. Орленко, О. С. Резнікової, П. Т. Саблука, Р. І. Тринька, І. В. Федулової, О. М. Шпичака та інших авторів. Проте, науковці здебільшого розглядають його у розрізі держави в цілому, визначають основні складові та критерії. При цьому, конкретні заходи по досягненню оптимального значення критеріїв продовольчої безпеки здійснюються на рівні кожного регіону,

тому регіональний аспект проблеми продовольчої безпеки потребує додаткового вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розробка теоретичних та методологічних положень щодо формування продовольчої безпеки регіону. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: сформулювати теоретичні положення застосування індикаторів та критеріїв оцінювання продовольчої безпеки регіону, проведення аналізу поточного стану продовольчої безпеки Сумської області, а також надання практичних рекомендацій щодо вирішення наявних проблем на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарський комплекс Сумської області відноситься до провідних галузей економіки регіону, що має значний вплив на рівень та якість життя населення, стабільну роботу галузей. Аграрна галузь регіону демонструє стабільний розвиток. Проте, Сумська область потрапляє в один тип із Дніпропетровською, Запорізькою та Полтавською областями як така, що має середній загальний індекс людського розвитку, посилений переважно матеріальним добробутом і ринком праці та погіршений соціальними умовами, демографією і в деяких випадках станом довкілля. За типологією регіонів, що була підготовлена в рамках проекту ЄС «Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні», визначено 5 груп регіонів (типів), що мають спільні риси, але при цьому достатньо відрізняються від інших типів. Сумщину разом із Вінницькою, Кіровоградською, Херсонською та Чернігівською областями віднесено до п'ятого типу – це регіони з низьким рівнем розви-